Nr 31

Justitieutskottets betänkande i anledning av motion om utbyggnad av sjöpolisverksamheten.

Motionen

I motionen 1974:642 av herr Polstam m. fl. (c, m, fp) hemställs att riksdagen måtte besluta om utbyggnad av sjöpolisverksamheten i enlighet med rikspolisstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

Gällande ordning

Enligt 4 § instruktionen (1965:674) för rikspolisstyrelsen äger rikspolisstyrelsen meddela föreskrifter för och leda sjöpolisverksamheten. I enlighet härmed har rikspolisstyrelsen bl. a. fastställt stationeringsorter för i verksamheten ingående båtenheter och meddelat föreskrifter för personalens och båtarnas utrustning m. m. För sjöpolisverksamheten har under senare år stått 14 båtar till förfogande. Verksamheten har varit koncentrerad till Luleåregionen (1 båt), Stockholmsregionen (6 båtar), Västeråsregionen (1 båt), Nyköpingsregionen (1 båt), Karlskronaregionen (1 båt), Göteborgsregionen (3 båtar) och Vänerregionen (1 båt). Verksamhetsområdet för den till Nyköpingsregionen hörande polisbåten har fr. o. m. den 1 april 1974 bestämts till farvattnen inom Nyköpings och Norrköpings polisdistrikt.

I Stockholms och Göteborgs polisdistrikt finns en särskild sjögrupp inrättad. Inom övriga polisdistrikt med båtenhet avdelas för verksamheten särskild personal som bildar en sjögrupp under seglationstiden. Under seglationssäsongen inrättas i Stockholms- och Göteborgsregionerna s. k. skärgårdskommandon, vilkas verksamhet bygger på samverkan mellan båt- och helikopterburna samt landbaserade polisstyrkor med fasta och bärbara radiostationer.

En samordnande ledning av verksamheten utövas av polischeferna i Stockholms och Göteborgs polisdistrikt samt länspolischeferna i Stockholms, Södermanlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västmanlands och Norrbottens län, var och en beträffande de båtenheter som stationerats inom distriktet eller länet. Den lokala ledningen av verksamheten utövas av polischefen i det distrikt, där båtenhet stationerats.

Sjöpolisenheterna har i första hand att övervaka ordning och säkerhet till sjöss, utmed stränder och kajer samt på öar och holmar. Bland arbetsuppgifterna kan vidare nämnas spaning efter brottslingar, rymlingar och försvunna personer, övervakning av efterlevnaden av föreskrifter beträffande

naturvård, jakt och fiske samt sjötrafikövervakning. Hit hör också ingripanden och utredningar i anledning av oljeutsläpp samt gräns- och skyddsområdesövervakning. Sjöpolisen ingår i sjöräddningsorganisationen.

Av rikspolisstyrelsen föreslagen utbyggnad och omorganisation

På grundval av gjorda erfarenheter har rikspolisstyrelsen i anslagsäskandena för budgetåren 1973/74 och 1974/75 föreslagit en utbyggnad och omorganisation av sjöpolisverksamheten. Förslagen har bl. a. inneburit att en ny polisbåt skulle stationeras i ettvart av Norrköpings och Malmö polisdistrikt. Samtidigt har planerats en grundorganisation med sjögrupper inom de berörda polisdistrikten, varigenom sjöpolisen skulle få en fastare förankring i polisorganisationen. Omorganisationen har också beräknats medföra en förlängning av seglationstiden och ett mera rationellt utnyttjande av de materiella resurserna.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om förstärkning av sjöpolisverksamheten har tidigare aktualiserats i riksdagen genom motioner åren 1971, 1972 och 1973. Önskemålen i motionerna har bl. a. avsett en utökning av antalet båtenheter med två nya båtar och motiverats av att sjöpolisverksamheten på långa kuststräckor är endast föga utbyggd eller saknas helt. Vid övervägande av motionsspörsmålen har utskottet ställt sig i princip positivt till en utökning av sjöpolisverksamheten. År 1972 uttalade utskottet (JuU 1972:4) att det stigande antalet fritidsbåtar och den ökade fritidsbebyggelsen i närheten av kuster och stränder medför ökade krav på polisiära insatser i dessa områden, och utskottet ansåg att en utökning av sjöpolisverksamheten var starkt motiverad. Förra året ansåg utskottet (JuU 1973:26) att kraven på en förstärkning med två nya polisbåtar var väl underbyggda. Av olika skäl, bl. a. hänsynen till möjligheterna att ställa medel till förfogande, ansåg sig utskottet inte kunna tillstyrka bifall till motionerna. Riksdagen beslöt i enlighet med vad utskottet hemställt.

Vid årets behandling av statsverkspropositionen har ett av rikspolisstyrelsen framställt äskande om medel för två nya polisbåtar inte tillgodosetts (prop. 1974:1, bil. 4, s. 61 och 62, JuU 1974:11, s. 6, rskr 1974:182).

I samband med frågans behandling år 1973 erinrade utskottet om att arbetsuppgifter beträffande den civila övervakningen till sjöss åvilar inte bara polisen utan även tullverkets kustbevakning, vilken är verksam året om längs hela den svenska kusten. I denna del anförde utskottet vidare:

Uppgifterna för polisen och kustbevakningen härvidlag sammanfaller delvis, och kustbevakningstjänstemännen har tillagts vissa polisiära befogenheter, som regleras bl. a. i kungörelsen (1964:834) om förordnande för tullpersonal att ombesörja viss polisbevakning. Bestämmelser om samråd med

polismyndighet ges bl. a. i nämnda kungörelse och i tjänstgöringsreglementet för tullstaten. Det ankommer i första hand på generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen att svara för samordning av kustbevakningens och polisens gemensamma uppgifter.

Vid 1970 års riksdag väcktes motioner som syftade till att kustbevakningspersonalen genom ändring i 1964 års kungörelse skulle ges polismans fulla befogenheter vid utövandet av samtliga sina tillsyns- och övervakningsuppgifter. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionerna förklarade sig första lagutskottet (1LU 1970:31) inte vara berett att tillstyrka motionärernas önskemål. Anledning syntes emellertid enligt utskottet föreligga att i lämpligt sammanhang göra en översyn av gällande författningar på de övervaknings- eller tillsynsområden där formella befogenheter för kustbevakningspersonal saknas eller står i mindre god överensstämmelse med den praxis som visat sig lämplig. Utskottet framhöll också det angelägna i att kustbevakningens och polisens uppgifter i större utsträckning samordnades så att dubbelarbete och oklarheter i kompetenshänseende i största möjliga utsträckning begränsades. Utskottet ansåg det vidare kunna ifrågasättas om inte en gemensam ledning för den civila övervakningen till sjöss skulle ge väsentligt ökade möjligheter att rationellt utnyttja de personella och materiella resurser som står till förfogande såväl till lands som till sjöss. Anledning kunde därför finnas att mer ingående ta upp samordnings-och huvudmannaskapsfrågorna till prövning.

Behovet av samordning för undvikande av dubbelarbete och oklarheter i kompetenshänseende inom den civila övervakningen längs våra kuster liksom kraven på ett effektivt utnyttjande av härför tillgängliga resurser är enligt utskottets mening – bl. a. av statsfinansiella skäl – så framträdande att utskottet finner det påkallat att den översyn av hithörande författningar och samordningsfrågor m. m. som första lagutskottet uttalade sig för kommer till stånd. Vad utskottet här anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Vad utskottet hemställt bifölls av riksdagen.

Utredning om samordning m. m. inom den civila övervakningen till sjöss

Den översyn rörande författningar och samordningsfrågor m. m. beträffande den civila övervakningen längs våra kuster, vilken utskottet uttalade sig för föregående år, bör nu göras enligt anförande av statsrådet Sträng till statsrådsprotokollet den 27 september i år. I direktiven för en utredning av de angivna frågorna uttalade statsrådet Sträng vidare bl. a. följande:

Kustbevakningens grundläggande uppgift är att övervaka efterlevnaden av gällande tullförfattningar samt att förhindra och uppdaga smuggling. De personella och materiella resurser som tullverket därvid förfogar över har emellertid möjliggjort att kustbevakningen vid sidan härav fullgör viktiga uppgifter på angränsande områden såsom olje- och kemikaliebekämpning, sjötrafikövervakning, jakt- och fisketillsyn m. m. I prop. 1967:1 anförde jag att kustbevakningen liksom tidigare borde svara för den reguljära sjöövervakningen längs kusten. I sådana fall då kustbevakningens och polisens uppgifter nära berör varandra – vilket torde vara ofrånkomligt när det gäller två organisationer med till varandra angränsande arbetsuppgifter och som båda är beroende av sjötransporter – framhöll jag angelägenheten av att

uppgifterna samordnades så att tillgängliga resurser utnyttjades effektivt. I första hand ankommer denna samordning på generaltullstyrelsen och rikspolisstyrelsen.

Erfarenheterna sedan år 1967 har visat att såväl kustbevakningen som sjöpolisen verksamt har kunnat bidraga till en förbättrad sjöövervakning. I en del fall har emellertid behovet av en klarare precisering av vardera organisationens arbetsuppgifter upplevts som önskvärd. Jag anser att den översyn av gällande bestämmelser rörande arbetsuppgifter och kompetens som riksdagen begärt bör göras i syfte att utröna hur befintliga resurser bäst skall kunna utnyttjas. En sådan översyn bör även göras mot bakgrund av att tullverket i anslutning till en ny tullprocedur fått en ny distriktsorganisation den 1 januari 1974.

Tullverkets uppgifter vad gäller övervakningen av gällande tullagstiftning och ansvar för bekämpning av havsföroreningar motiverar förekomsten av en till verket hörande organisation av kustbevakningens typ. Mycket talar för att kustbevakningen, bl. a. till följd av sin förekomst längs hela kustområdet och sin utrustning, dessutom är lämpad att handha vissa uppgifter som normalt åvilar polisen och för vilka kustbevakningen genom sin verksamhet och sakkunskap har speciella förutsättningar. Självfallet bör detta ske i reglerade former och i samarbete med polisen. Även kostnads- och effektivitetsskäl talar för en sådan samordning av kustbevakningens och polisens resurser. Det bör i detta sammanhang övervägas om någon komplettering behöver ske av kustbevakningspersonalens befogenheter för att – i de fall då tillkallande av polis skulle innebära praktiska olägenheter för lösande av uppgifterna – nödvändiga ingripanden skall kunna göras genom kustbevakningens försorg.

Utredning angående åtgärder för att minska personalomsättningen inom polisväsendet

Förra året tillkallade sakkunniga att utreda frågan om personalomsättningen inom polisväsendet har nyligen avgivit betänkandet (Ds Ju 1974:13) Personalomsättningen inom polisväsendet. Beträffande sjöpolispersonal anges i betänkandet att omsättningen befunnits vara förhållandevis liten. Detta anses kunna bero på att denna speciella tjänstgöring betraktas som attraktiv. Utredningen anser det inte sannolikt att särskilda stimulansåtgärder i nämnvärd grad kan nedbringa den nuvarande omsättningen. Däremot, uttalar utredningen, torde en fastare organisation av sjöpolisen väsentligt kunna minska den rörlighet mellan polisdistrikt, som är en följd av att polispersonal måste kommenderas från ett distrikt till ett annat för att fullgöra tjänst som sjöpolis.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet frågan om en förstärkning av sjöpolisverksamheten.

För den polisiära övervakningen av ordning och säkerhet till sjöss, utmed stränder och kajer samt på öar och holmar har under senare år stått 14

båtar till förfogande. Sjöpolisverksamheten har varit koncentrerad till Luleåregionen, Stockholmsregionen, Västeråsregionen, Nyköpingsregionen, Karlskronaregionen, Göteborgsregionen och Vänerregionen. I de båda största polisdistrikten finns särskilda sjögrupper inrättade, medan inom övriga polisdistrikt med båtenhet särskild personal avdelas för att utgöra sjögrupp under seglationstiden.

I anslagsäskandena för budgetåren 1973/74 och 1974/75 har rikspolisstyrelsen föreslagit en utbyggnad och omorganisation av sjöpolisverksamheten. Enligt förslagen bör en ny polisbåt stationeras i ettvart av Norrköpings och Malmö polisdistrikt. Samtidigt bör genomföras en grundorganisation med sjögrupper, som skulle ge sjöpolisen en fastare förankring i polisorganisationen. Omorganisationen skulle också göra det möjligt att förlänga seglationstiden och utnyttja de materiella resurserna mera rationellt.

I motionen 1974:642 yrkas att riksdagen beslutar om utbyggnad av sjöpolisverksamheten i enlighet med rikspolisstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1974/75. Kravet i motionen på två nya polisbåtar motiveras med att sjöpolisverksamheten på långa kuststräckor är endast föga utbyggd eller saknas helt.

Utskottet anser, liksom tidigare år då frågan om förstärkning av sjöpolisverksamheten övervägts, att det stigande antalet fritidsbåtar och den ökande fritidsbebyggelsen i närheten av kuster och stränder medför ökade krav på polisiära insatser i dessa områden och att kraven på en utbyggnad av verksamheten är väl underbyggda. För den av rikspolisstyrelsen föreslagna ordningen talar att en fastare organisation av sjöpolisen – såsom uttalats i betänkandet (Ds Ju 1974:13) Personalomsättningen inom polisväsendet – torde väsentligt kunna minska nödvändigheten av att kommendera polispersonal från ett distrikt till ett annat för att fullgöra tjänst som sjöpolis.

Vid ställningstagande till motionsspörsmålet måste emellertid enligt utskottets mening beaktas, att – i enlighet med utskottets önskemål föregående år – beslut nyligen fattats om en utredning för att överväga de betydelsefulla frågorna om samordning och klarare precisering av de delvis sammanfallande arbetsuppgifter som åvilar sjöpolisen och tullverkets kustbevakning. Innan resultatet av utredningens arbete föreligger, bör enligt utskottets mening någon utbyggnad av sjöpolisverksamheten inte beslutas.

Vad nu sagts hindrar inte, att man – såsom en temporär lösning i avbidan på resultatet av den nyssnämnda utredningen – söker tillgodose tillfälliga lokala behov av förstärkning av sjöpolisverksamheten genom omdisponering av polisbåtar. Samtidigt bör framhållas att möjligheterna härtill inte får undanskymma vikten av att frågan om en tillfredsställande reglering av den polisiära övervakningen till sjöss bringas till ett snart avgörande.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionen 1974:642 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1974:642.

Stockholm den 12 november 1974

På justitieutskottets vägnar
ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), herrar Polstam (c), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Nygren (s), Bengtsson i Göteborg (c), Schött (m), Nilsson i Visby (s), Fransson (c), Lövenborg (vpk), fru Wiklund (c), fru Andersson i Kumla (s), herrar Petersson i Röstånga (fp) och Mathsson i Fagersta (s).